

Opetushallitus

Viite: OPH-6491-2025

Lausunto: Sosiaali- ja terveysalan ammattitutkinnon 2027 perusteet

MIELI ry kiittää Opetushallitusta mahdollisuudesta lausumiseen. MIELI ry lausuu erityisesti mielenterveyden ja itsemurhien ehkäisyn näkökulmasta.

Yleiset huomiot perusteista

Mielenterveysongelmat ovat Suomen suurin kansanterveyshaaste ja väestön psyykkinen kuormittuneisuus on viime vuosina lisääntynyt. Mielenterveys on ennen kaikkea voimavara. WHO määrittelee (2014) mielenterveyden hyvinvoinnin tilaksi, jossa ihminen saa kykynsä käyttöön, selviytyy arjen haasteista ja pystyy työskentelemään sekä ottamaan osaa yhteisönsä toimintaan.

Perusteissa käytetään monissa kohdin termiä mielen hyvinvointi. Vaikka termiä käytetään arkikielessä, niin sille ei ole olemassa virallista määritelmää ja mielenterveys on osa terveyttä. WHO suosittaa käyttämään mielenterveyden termiä. MIELI ry esittää, että mielen hyvinvointi korvataan kaikissa kohdissa mielenterveyden termillä. Tämä on keskeistä myös stigman vähentämisen näkökulmasta.

Mielenterveysosaamista tarvitaan sosiaali- ja terveysalan kaikilla osaamisaloilla ja mielenterveys- ja riippuvuustyön osaamisalalla tarvitaan vahvaa osaamista. Voisi olla hyvä vielä varmistaa, että perusteissa henkilökohtaisen avun ja vammaisalan osaamisaloilla on tarvittava mielenterveysosaaminen asiakkaan mielenterveyden edistämiseksi ja tukemiseksi sekä psyykkisen ja sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamiseksi.

Itsemurhien määrää on saatu Suomessa vähenemään 1990-luvulta lähtien, mutta viime vuosina lasku on pysähtynyt. Itsemurhien määrässä näkyy valitettavasti myös lisääntymistä alle 25-vuotiaiden ikäryhmässä. Suomessa tehdään noin 750 itsemurhaa vuosittain ja Suomessa itsemurhakuolleisuus on suurempaa kuin muissa Pohjoismaissa.

Itsetuhoisuus on lisääntynyt viime vuosina. Tämä näkyy esimerkiksi MIELI Kriisipuhelimessa, jossa käydään noin 22 itsetuhoista keskustelua vuorokaudessa, joista 4 on akuutteja tilanteita. Myös nuorille ja nuorille aikuisille suunnatussa Sekasin-chatissa keskustellaan itsetuhoisuudesta noin 22 kertaa päivässä.

Tiedetään, että varsin monet itsemurhaan päätyneet olivat käyneet edellisenä päivänä tai edellisinä viikkoina sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa. Sote-ammattilaisen osaaminen itsemurhien ehkäisyyn, itsemurhavaaran tunnistamiseen, itsetuhoisuuden puheeksiottoon sekä turvasuunnitelman tekemiseen on todella tärkeää. On erinomaista, että perusteisiin on sisällytetty itsemurhien ehkäisyn osaamista.

Huomiot vapaavalinnaisiin tutkintosisältöön

Kaikille osaamisalueille tarjottavana valinnaisena tutkinnon osana on ”mielenhyvinvoinnin tukeminen”. Sisältö on varsin ongelmapainotteinen. Sote-alan ammattilaisten on tärkeä osata myös vahvistaa asiakkaiden mielenterveyttä. MIELI ry ehdottaa, että osan otsikoksi muutetaan ”mielenterveyden edistäminen ja tukeminen”.

Samoin alasisällön otsikko "Mielenhyvinvoinnin tunnistaminen ja arviointi" ehdotetaan muotoon "Mielenterveyden tilanteen tunnistaminen ja edistäminen" sekä "Mielenhyvinvoinnin tukeminen ja interventiot" muotoon "Mielenterveyden tukemisen keinoja".

Mielenhyvinvoinnin tunnistaminen ja arviointi -otsikon alle "tuntee psykologisia peruseriaatteita" ehdotetaan muokattavaksi muotoon "tuntee mielen terveyden vahvistamista ja psykologisia peruseriaatteita".

Samaan kohtaan "käyttää tietoa tunne-elämän kehityksestä ja stressin hallinnasta" ehdotetaan muokattavaksi muotoon "käyttää tietoa mielen terveyden edistämisestä ja selviytymiskeinoista, kuten stressin hallinnasta".

Samassa kohdassa "tunnistaa mielenhyvinvoinnin häiriöt ja muutokset asiakkaan tunteissa, käyttäytymisessä ja ajattelussa" esitetään muokattavaksi muotoon "tunnistaa mielen terveyden häiriöt ja muutokset asiakkaan tunteissa, käyttäytymisessä ja ajattelussa." Tähän kohtaan voisi yhdistää myös kohdan "tunnistaa mielen terveyden häiriöiden varhaisia oireita".

Samassa kohdassa "tunnistaa mielenhyvinvointiin liittyvät stigma ja häpeäkäsitykset ja osaa tukea asiakasta näiden käsittelyssä" esitetään muokattavaksi muotoon "tunnistaa mielen terveysongelmiin liittyvät stigma- ja häpeäkäsitykset sekä osaa tukea asiakasta näiden käsittelyssä".

Samassa kohtaa "arvioi asiakkaan psyykkistä ja emotionaalista hyvinvointia" ehdotetaan muotoon "arvioi asiakkaan psyykkistä ja sosiaalista toimintakykyä sekä emotionaalista hyvinvointia".

Samassa kohdassa "seuraa ja arvioi asiakkaan mielenhyvinvointia ja tekee tarvittavia muutoksia tukitoimenpiteisiin" esitetään muokattavaksi muotoon "seuraa ja arvioi asiakkaan mielen terveyden tilannetta ja tekee tarvittavia muutoksia tukitoimenpiteisiin".

"Mielenhyvinvoinnin tukeminen ja interventiot" -otsikon alle esitetään muokattavaksi "tuntee mielen hyvinvointia tukevia menetelmiä, kuten keskusteluhoitoa ja kognitiivista käyttäytymisterapiaa" muotoon "tuntee mielen terveyttä tukevia sekä mielen terveyden häiriöiden hoidossa käytettäviä psykososiaalisia menetelmiä".

Samassa kohdassa "hyödyntää resursseja ja tukiverkostoja mielenhyvinvointia tukevaan työhön" esitetään muokattavaksi "hyödyntää resursseja ja tukiverkostoja mielen terveyttä tukevaan työhön".

Samassa kohdassa "toimii akuutissa kriisissä ja tarjota välitöntä tukea" ehdotetaan muokattavaksi muotoon "toimii akuutissa kriisissä ja tarjoaa välitöntä tukea".

Samassa kohdassa "ohjaa aktiivisen elämäntavan, ravinnon ja unihygienian edistämiseksi" ehdotetaan muokattavaksi muotoon "ohjaa asiakasta mielen terveyttä tukevaan fyysiseen aktiivisuuteen, ravitsemukseen ja unihygieniaan."

Ehdotetaan lisättäväksi uudeksi kohdaksi mielenhyvinvoinnin tukemiseen "ottaa itsetuhoisuuden puheeksi ja osaa laatia asiakkaan kanssa turvasuunnitelman".

MIELI ry esittää, että valinnaisessa 2.10. Asiakkaan toimintakyvyn tukeminen -osan alle olevassa kognitiivisen ja psykososiaalisen toimintakyvyn tukeminen -kohdassa muutetaan ”tukee asiakkaan mielen hyvinvointia” muotoon ”tukee asiakkaan mielenterveyttä”.

2.11. Digitaalisessa vuorovaikutuksessa toimiminen -osaan ehdotetaan digitaalisten työvälineiden käyttö -sisältöön lisäystä ”osaa edistää asiakkaan digihyvinvointia ja ehkäistä digihaittoja”.

Huomiot henkilökohtaisen avun osaamisalasta

MIELI ry esittää muutosta, että henkilökohtaisen avustajan valinnaisten tutkintojen osasta ”mielenhyvinvoinnin tukeminen” -otsikko muutetaan muotoon ”mielenterveyden tukeminen” tai ”asiakkaan mielenterveyden tukeminen”.

Ammatillinen toiminta sosiaali- ja terveydenhuollossa -tutkinnon osassa ammatillisen kohtaamisen sisällöissä on hyvin mielenterveyden edistäminen ja haitat. Itsetuhoisuus ja itsemurhien ehkäisy on nyt kahtena kohtana. MIELI ry esittää, että nämä yhdistetään ja kirjoitetaan muotoon ”Tunnistaa ja ennaltaehkäisee itsemurhiin liittyviä riskitekijöitä ja itsetuhoisuutta sekä ottaa itsetuhoisuuden puheeksi”.

MIELI ry esittää, että ammattieettisyys ja lainsäädännön, määräysten ja ohjeiden noudattaminen -sisällössä täydennetään rasitusvammojen ehkäisyyn myös kuormitustekijät. Uusi muotoilu olisi: ”työskentelee ergonomisten periaatteiden mukaisesti SEKÄ ennaltaehkäisee työn aiheuttamia KUORMITUSTEKIJÖITÄ ja rasitusvammoja.”

Huomiot mielenterveys- ja riippuvuustyön osaamisalasta

MIELI ry esittää muutosta, että Mielenhyvinvoinnin ja päihdetyön ohjaaja -tutkintonimike muutetaan Mielenterveys- ja päihdetyön ohjaajaksi tai Mielenterveyden ja päihdetyön ohjaajaksi. Mielen hyvinvoinnille ei ole virallista määritelmää ja WHO ohjeistaa käyttämään mielenterveyden käsitettä.

MIELI ry esittää muutosta, että 2.6. ”Mielenterveys- ja mielenhyvinvointityö -otsikko” muutetaan muotoon ”Mielenterveys- ja kriisityö”.

Ammatillinen toiminta sosiaali- ja terveydenhuollossa -tutkinnon osassa ammatillisen kohtaamisen sisällöissä esitetään kohtaa ”tunnistaa itsetuhoisuutta ja ottaa aiheen puheeksi” muokattavaksi muotoon ”tunnistaa ja ennaltaehkäisee itsemurhiin liittyviä riskitekijöitä ja itsetuhoisuutta”. Kohtaan ”tunnistaa itsemurhaan liittyviä riskitekijöitä ja ottaa aiheen puheeksi” esitettävän muokattavaksi muotoon ”ottaa itsetuhoisuuden puheeksi ja laatii asiakkaan kanssa turvasuunnitelman”.

MIELI ry esittää, että Ammattieettisyys ja lainsäädännön, määräysten ja ohjeiden noudattaminen -sisällössä täydennetään rasitusvammojen ehkäisyyn myös kuormitustekijät. Uusi muotoilu olisi: ”työskentelee ergonomisten periaatteiden mukaisesti SEKÄ ennaltaehkäisee työn aiheuttamia KUORMITUSTEKIJÖITÄ ja rasitusvammoja.”

MIELI ry esittää, että ammatillisen vuorovaikutuksen -sisällössä ”motivoi asiakasta elämäntapamuutoksiin” muokataan muotoon ”motivoi asiakasta elintapamuutoksiin”. Elintavat on selkeästi määritelty, toisin kuin elämäntavat. Sama termin korjaus esitetään päihde- ja riippuvuustyön menetelmiin ja tukemiseen puhuttaessa elämäntavoista.

MIELI ry esittää, että ammatillinen toiminta -sisällössä poistetaan mielenhyvinvointi tai muutetaan muotoon mielen hyvinvointi. "Tukee asiakkaan positiivista mielenterveyttä" voisi olla riittävä kirjaus.

Samassa sisällössä voisi lisätä psyykkisen ja sosiaalisen toimintakyvyn arvioinnin asiakkaan hyvinvoinnin arviointiin. Uusi muotoilu olisi: "Arvioi asiakkaan hyvinvointia sekä psyykkistä ja sosiaalista toimintakykyä"

On tunnistettu, että asiakkaiden läheiset jäävät varsin usein huomioimatta ja parhaimmillaan läheiset ovat tärkeä tuki ja voimavara. Toisaalta läheiset, kuten itsetuhoisten nuoret vanhemmat jäävät myös usein ilman riittävää huomioimista ja tukea, mikä näkyy MIELI ry:n kriisityössä.

MIELI ry esittää, että 2.5. lähi- ja läheisverkostoissa toimiminen -osaan ammatilliseen kohtaamiseen muokataan "toimii asiakasta ja hänen läheisverkostoaan arvostavasti" muotoon "tunnistaa asiakkaan läheisten merkityksen sekä kohtaa asiakkaan ja hänen läheisensä arvostavasti".

Huomiot vammaisalan osaamisalasta

MIELI ry esittää muutosta, että valinnaisten tutkintojen osasta "mielenhyvinvoinnin tukeminen" -otsikko muutetaan muotoon "mielenterveyden tukeminen" tai "asiakkaan mielenterveyden tukeminen".

Ammatillinen toiminta sosiaali- ja terveydenhuollossa -tutkinnon osassa ammatillisen kohtaamisen sisällöissä on hyvin mielenterveyden edistäminen ja haitat. Itsetuhoisuus ja itsemurhien ehkäisy on nyt kahtena kohtana. MIELI ry esittää, että nämä yhdistetään ja kirjoitetaan muotoon: "Tunnistaa ja ennaltaehkäisee itsemurhiin liittyviä riskitekijöitä ja itsetuhoisuutta sekä ottaa itsetuhoisuuden puheeksi".

MIELI ry esittää, että ammattieettisyys ja lainsäädännön, määräysten ja ohjeiden noudattaminen -sisällössä täydennetään rasitusvammojen ehkäisyyn myös kuormitustekijät. Uusi muotoilu olisi: "työskentelee ergonomisten periaatteiden mukaisesti SEKÄ ennaltaehkäisee työn aiheuttamia KUORMITUSTEKIJÖITÄ ja rasitusvammoja."

Ammatillinen toiminta vammaisalalla -ammattitaitovaatimuksiin Yksilökeskeinen työskentely ja vammaisten henkilöiden tukeminen arjessa -sisältöön voisi harkita lisättäväksi "Osaa edistää ja tukea vammaisen henkilön psyykkistä, sosiaalista ja fyysistä toimintakykyä (arjessa)". Jos vaatimus vaikuttaa liian suurelta, niin voisi olla myös: "Tunnistaa keinoja edistää vammaisen henkilön psyykkistä, sosiaalista ja fyysistä toimintakykyä".

MIELI Suomen Mielenterveys ry
Sanna Vesikansa, johtaja, kriisitoiminnot
+358 40 745 9586, sanna.vesikansa@mieli.fi